

Oblasť rovnosti - politická a právna sféra

David Sulík

Oblasť rovnosti zahŕňa vzťahy medzi ľuďmi navzájom. Tieto vzťahy upravuje právo a sú podstatou politiky ako takej. Právny systém má zaručiť rovnosť v oblasti základných právnych noriem, ktoré musia platiť pre každého, bez ohľadu na postavenie, bohatstvo, pôvod, náboženstvo a pod. Úloha štátu je v modeli TSO vymedzená len pre zaistenie dodržiavania rovnosti všetkých občanov pred zákonmi. Do ostatných sfér života sa nemá miešať. Štát má zabezpečovať obranu, bezpečnosť a dohliadať na dodržiavanie základných ľudských práv. Navrhovanie a schvaľovanie zákonov má byť záležitosťou samotných občanov.

Podľa názorov rôznych iniciatív, najlepšou formou pre realizáciu skutočnej rovnosti v politickej rovine je priama demokracia. Olomoucká iniciatíva za TSO (www.tso.cz) navrhuje ako najprimeranejší, model samosprávnych obcí. Najdôležitejším právom by v takomto koncepte samosprávnej demokracie bolo právo veta, t.j. právo každého jednotlivého občana vetovať rozhodnutia alebo zákony. Existuje veľa ďalších možností a nápadov (a ich kombinácií) ako realizovať princíp rovnosti. Napríklad priebežný volebný systém, delegovanie zástupcov obcí na vyššie stupne samosprávy až po štátnu úroveň, odvolateľnosť voleného zástupcu v každom okamihu jeho mandátu a pod. To je dobre rozpracované v mnohých dnes aktívnych iniciatívach a hnutiach, zaoberajúcich sa priamou demokraciou.

Steiner sa zaoberal tiež otázkami trestného práva. Preferoval kresťanský prístup, čo znamená, že pri každom prípade by sa malo vždy prihliadať na individuálnu situáciu páchatel'a, vziať do úvahy všetky psychologické, rodinné a iné okolnosti. Cieľom justície by mala byť snaha prebudiť uvedomenie si následkov svojich činov u páchatel'a a navrhnúť riešenia aspoň ich čiastočného napravenia. Podľa môjho názoru, ľudia pracujúci v súdnictve a prokuratúre majú mať plnú osobnú trestnú a majetkovú zodpovednosť za nesprávne rozhodnutia. Olomoucká iniciatíva za TSO navrhuje, aby o spôsobe a výške trestu rozhodol ten, ktorý bol priamo poškodený. Trestom by mohla byť náhrada škody poškodenému, prípadne strata občianskych práv, vrátane práva veta. V podmienkach priamej demokracie, kde obec je najdôležitejšou samosprávnou jednotkou, znamená strata týchto práv veľmi veľa.

V právnej oblasti treba dbať na dôsledné oddelenie moci zákonodarnej od výkonnej a súdnej. Oblasť súdna sa svojou filozofiou a duchom dotýka a prelína už s oblasťou slobody. Do ekonomickej podoblasti patria všetky záležitosti týkajúce sa daní a ciel, taktiež aj pracovné právo. Za veľký problém považoval Steiner to, že robotník musí predávať svoju prácu, ako tovar na trhu. Navrhol preto vybrať ju zo sféry hospodárskej a pracovné právo začleniť do právnej oblasti. Predávanie práce formou mzdy, t.j. odmena za prácu popiera základný sociálny zákon. Ešte horšie ako predávanie konkrétnej práce je predávanie času, t.j., keď človek dostáva mzdu za odpracovanú dobu. Zo Steinerovej myšlienky začlenenia práce do právneho života vyvodili iniciatívy zaoberajúce sa v súčasnosti TSO ideu základného, ničím nepodmieneného príjmu pre všetkých ľudí. Ten sa tak stáva základným ľudským právom, podobne ako ostatné ľudské práva (právo na život, slobodu, bezpečnosť a pod.).

Veľmi dôležitá je myšlienka začlenenia otázky daní do právnej oblasti. Steiner zdôvodnil a navrhol ako opodstatnenú existenciu len jednej dane a to dane z výdavkov, čiže v našom chápaní DPH. Z daňového hľadiska to znamená nezasahovať do hospodárskeho procesu, ale nechať ho vytvoriť hodnotu a prerozdeľovať až hotové hodnoty. Pri dani z výdavkov je verejný sektor v pozícii konečného spotrebiteľa, preto do hospodárskeho článku rušivo nezasahuje, tak ako do neho rušivo nezasahuje ani akýkoľvek iný spotrebiteľ.

Nie je úlohou daní, resp. právneho článku riešiť, či nejaká firma alebo sektor prosperuje alebo nie. To je čisto ekonomický problém a v tom právny článok nemá čo hľadať. Keď sa do ekonomiky zasahuje rôznymi daňovými úľavami a podporami, dochádza k ekonomicky neefektívnym rozhodnutiam. Takéto chybné fungovanie hospodárstva znamená, že hospodárstvo nakoniec nevytvára maximálne hodnoty, čo je na škodu všetkým. Sociálna kompenzácia sa pri dani z výdavkov (DPH) dosiahne zavedením nepodmieneného základného príjmu. Kombinácia základného príjmu a DPH znamená, že chudobní sú čistými prijímateľmi peňažnej dávky a bohatí čistými platcami dane, t.j. tento mechanizmus je maximálne adresný, hoci obaja platia rovnakú sadzbu DPH a dostávajú rovnakú výšku základného príjmu (niektoré prepočty sú aj vo filme www.zakladnyprijem.sk).

V súčasnosti sa v ekonomických kruhoch často spomína aj daň z finančných transakcií a niektorí politici ju silno presadzujú. Transakčná daň nie je totožná s daňou z výdavkov, pretože nie každá transakcia je nákupný výdavok, ale môže to byť aj pôžička alebo dar (prípadne rôzne finančné špekulatívne operácie). Preto daň z transakcií zdaňuje aj pôžičky a dary, inými slovami je to daň zo všetkého. Okrem toho daň z transakcií umelo podporuje koncentráciu firiem do veľkých koncernov, pretože veľká korporácia si nejaký počet vzájomných ekonomických výkonov môže skôr zaúčtovať čisto matematicky bez potreby finančných transakcií. Ale malí a strední podnikatelia si tieto výkony budú účtovať finančnými transakciami a z týchto transakcií odvádzať daň, a tým budú daňovo znevýhodnení. Tým, že daň z transakcií (a podobne aj daň z príjmov) odoberá zdroje z tvorivého ekonomického procesu, pôsobí naň parazitne. Daň z transakcií je výsledkom abstraktného ekonomického myslenia.

Do sféry právneho života patria aj vlastnícke a užívateľské práva. Steiner tu navrhoval radikálny nápad, aby po smrti pôvodného majiteľa prešli výrobné prostriedky do vlastníctva nadácií. Pričom štát by sa postaral o to, aby sa prevod vôbec uskutočnil a nadácia by zase rozhodla ako sa prevod uskutoční, komu, za akých podmienok atď. Zabránilo by sa tým koncentracii kapitálu a vytváraniu dedičných oligarchických rodov. Podľa TSO nemôžu byť vlastnícke práva na pozemky a výrobné prostriedky predmetom obchodovania. Akékoľvek práva podliehajúce princípu rovnosti nespádajú do sféry ekonomiky. Najprímeranejšie by bolo, keby samospráva disponovala vlastníctvom pozemkov, či už na úrovni obce alebo vyššieho celku a tie by ďalej dala do užívania prípadným záujemcom, či už súkromným, alebo družstvu, prípadne občianskemu združeniu či nadácii. Tu treba správne rozlišovať medzi pozemkami a výrobnými prostriedkami (podniky, haly, sklady, dielne) určenými na podnikanie a pozemkami určenými na bývanie a záhrady. Všetku pôdu v obci by vlastnila obec (alebo iná samosprávna jednotka), ale v prípade súkromných domov a záhrad by mali rodiny doživotné užívateľské právo s právom dedenia. Takéto disponovanie s majetkom samosprávy si vyžaduje úplnú transparentnosť s veľmi silným právom každého občana podieľať sa na rozhodovaní svojej obce.

Pôda podobne ako voda, vzduch a slnečná žiara je prírodou (Bohom, duchovnými bytosťami) darovaná. Na tom človek nemá žiadnu zásluhu, preto nemôže byť predmetom obchodovania. V súčasnosti sa s pôdou bežne obchoduje (s následkami, aké sú zjavné v rámci problému hypoték), voda sa tiež predáva a predmetom obchodovania sa stáva aj vzduch v podobe emisií. Ako kuriózne sa javí, že najnovšie si istá pani kúpila cez internet Slnko s tým, že požaduje od ľudí platenie za slnečné svetlo. Zatiaľ je to myslené ako recesia, ale čo keď to nie je až tak ďaleko od jadra problému. Keď sa môže predávať zem, tak prečo nie aj Slnko. Ešte v 19. storočí bola pre Indiánov v Severnej Amerike úplne absurdná predstava, že by niekto vlastnil pôdu a nerasty v nej. Bola im len prepožičaná Veľkým Duchom k užívaniu. Takéto predstavy boli aj v pôvodných pred otrokárskejších kultúrach, po celom svete vrátane Európy. Príroda a jej zdroje patrili všetkým. Určité kmeňové oblasti len užívali tieto zdroje v súlade s duchmi miesta a prírody. Sociálna trojčlennosť sa vracia k tejto myšlienke na vyššom stupni vývoja vedomia a kladie otázku, ako nanovo definovať a upraviť vlastnícke a užívateľské práva na prírodné zdroje a pôdu v zmysle väčšej spravodlivosti.

V TSO sa hovorí o obchodovaní s prírodnými zdrojmi len v miere (cene) pridanej hodnoty, čiže ceny práce vlozenej do úpravy týchto prírodných zdrojov. Ak napríklad nejaká obec vlastní prameň vody, každý občan obce má právo na bezplatný prístup k nej. Použijem jeden pekný príklad, ktorý som našiel u českých kolegov zaoberajúcich sa TSO a ktorý dobre ilustruje tento problém. Môže sa objaviť podnikateľ s vodou, ktorý ju bude nosiť pre niekoho, kto je chorý a nevládze si sám vodu načerpať. Za to si môže účtovať cenu za prácu, ktorú nosením vykonal, nie však za cenu vody!!! Tento podnikateľ si nemôže privlastniť celý prameň pre seba a vodu predávať všetkým. Pokiaľ si však zadováži cisternu, pretože sa mu rozrástla klientela, tu už ostatných pri prameni poškodzuje (zdržuje). Cisternu by časom nahradil potrubím a z nosiča vody by sa stal podnikateľ na „slobodnom trhu“. Nikto by už nemohol k prameňu, takže by všetci museli využívať jeho služby. Podnikateľ s vodou by využíval právo „voľného trhu“ k diktovaniu „voľnej ceny“.

Každému je tu iste zrejmé, že pojem „voľnosť“ sa tu vzťahuje len na diktát jednotlivca, nie však na odberateľov vody, ktorí sa vo vzťahu k podnikateľovi stali neslobodnými. Tu je kameň úrazu. Súčasní zástancovia a teoretici slobodného trhu, si ho vždy predstavujú ako slobodný len vzhľadom na stránku ponuky nie však dopytu. Niektorí ekonómovia určite radi povedia, že keď sa niekomu nepáči, nemusí nakupovať u podnikateľa s vodou. Nekupujte vodu a voda potom bude lacná. Podnikateľ skrachuje a prameň bude zase voľne prístupný. Prakticky to však tak nefunguje. V realite zomriete smädом, kým podnikateľ s vodou, ak má dobré konexie prežije. Ba podľa skúsenosť zo súčasnosť, ak to trochu zveličím, môže dostať „štátnu pomoc“. K tejto situácii však nikdy nedôjde, keď do podnikania nosiča vody zasiahne obec, t.j. občania. Nejde totiž o to, zabrániť nosičovi vody v poskytovaní užitočnej služby. Ide o to, aby poskytovanie služieb jedným, nebránilo v prístupe k zdrojom ostatným. Nosič vody musí s obcou (t.j. so všetkými občanmi) uzavrieť zmluvu, za akých podmienok smie z prírodného zdroja čerpať viac ako ostatní a akým spôsobom im nahradí škodu. Takejto zmluve sa hovorí „dispozičné právo“. K dispozičnej zmluve sa môže vyjadriť každý občan obce a na základe práva veta môže s ňou nesúhlasiť alebo ju kedykoľvek vypovedať. Na tomto príklade vidno, že vlastnícke práva by mali byť nahradené dispozičnými právami. Dispozičné právo k prírodným zdrojom neprekáža podnikaniu, ale vydieraniu. Naproti tomu vlastníctvo prírodných zdrojov (pôdy a surovín) je odvekou príčinou sociálnych konfliktov

(vydierania, vojen a utrpení vôbec). Sociálna trojčlennosť riešením otázok vlastníckych práv a prírodných zdrojov narúša mnohé zaužívané predstavy a kladie veľa nových otázok.

Podľa Steinera sú aj medzinárodné vzťahy trojčlenné. Každý jednotlivý článok jednej krajiny má jednať priamo s jednotlivým článkom inej krajiny, kultúrna sféra s kultúrnou sférou atď. V spoločných jednaniach si majú všetky jednotlivé články medzi sebou vyjasňovať problémy a uzatvárať dohody. Dokonca územia, na ktorých panuje spoločný kultúrny a duchovný život, si môžu stanoviť svoje hranice, ktoré sú re- latívne nezávislé od územných hraníc. A tiež hospodárske oblasti môžu mať vymedzené svoje oblasti. V rámci EÚ je niečo podobné podporované aj cez fondy pod názvom „regionálny

rozvoj a cezhraničná spolupráca". V celej Európe vznikajú takéto cezhraničné regióny založené na spoločnej kultúrnej alebo hospodárskej spolupráci. U nás je to napr. Podunajská oblasť, Pomoravsko, oblasť Vysokých Tatier, Tokajská oblasť, čo sú oblasti historicky, kultúrne a zároveň aj hospodársky prepojené. Tak sa majú podľa TSO vytvárať priame vzťahy medzi rôznymi sociálnymi oblasťami, medzi národmi, ktoré by učinili zbytočnými také veľké medzinárodné organizácie ako je napr. OSN.